

УДК 336.711+336.713](477)

К. М. Суторміна,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту банківської діяльності

ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"

М. П. Репецька,

студентка ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

K. Sutormina,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Banking Management

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

M. Repetska,

Student of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

THE EFFECTIVENESS OF BANKS WITH FOREIGN CAPITAL IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

У статті досліджено ефективність банків з іноземним капіталом, їх частку та структуру в банківській системі України, проаналізовано ділову активність банків з різною організаційно-правовою формою, запропоновано шляхи вдосконалення ефективності діяльності вітчизняних банків, які б зміцнили позиції вітчизняних банків у банківській системі України.

The article investigates efficiency of banks with foreign capital, their share and structure in the banking system of Ukraine, analyzed the business activity of banks with different organizational and legal form, and proposed to improve the efficiency of domestic banks, which would strengthen the position of domestic banks in banking system of Ukraine.

Ключові слова: іноземний капітал, банківська система, ефективність управління, банк з іноземним капіталом.

Key words: foreign capital, banking system, management efficiency bank with a foreign capital.

ВСТУП

Актуальність проблеми: в сучасному світі із збільшенням інтерналізації фінансових ринків зростає залежність національних банківських систем багатьох країн, зокрема і вітчизняних, від іноземних інвесторів. Значний вплив на прискорення чи сповільнення темпів розвитку вітчизняного банківництва мають також і кризові явища, які спостерігаються останнім часом. У період фінансової кризи, яка тільки погіршила стан банківської системи, необхідною умовою є ефективне управління банком задля зниження негативного фінансового результату, який банк отримав в період своєї діяльності протягом останніх років.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженнями проблем діяльності банків з іноземним капіталом та впливу іноземних інвестицій на банківську систему України та інших країн світу займалися як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Зокрема, А. Абалкіна, В. Агабалян, О. Алексеева, О. Бутенко, А. Верніков, О. Владимир, О. Другов, О. Дзюблюк, М. Козоріз, В. Міщенко, А. Омельченко, Є. Осадчий, Т. Смовженко, О. Примостка та інші.

МЕТА СТАТТІ

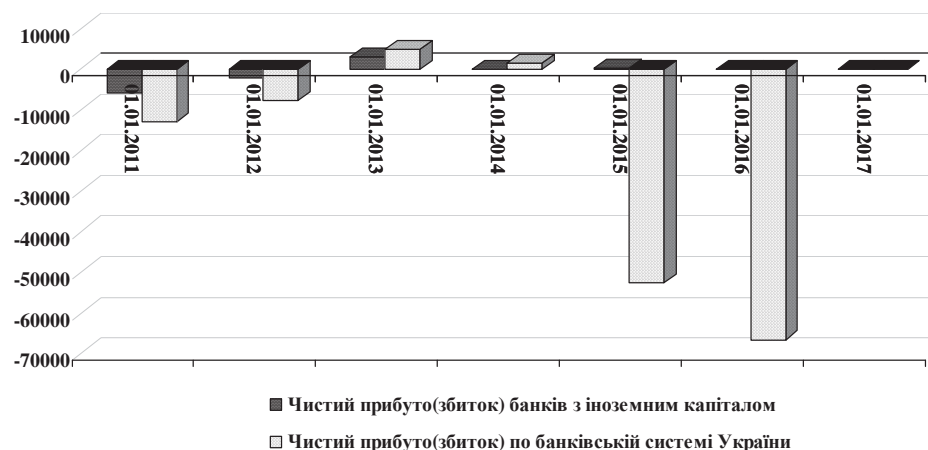
Метою статті є дослідження ефективності управління банком з іноземним капіталом в банківській системі України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Банківська система України є досить різноманітною, адже на банківському ринку функціонують банки з різним капіталом. Протягом останніх років банки з іноземним капіталом дедалі більше зміцнюють свої позиції на вітчизняному ринку, це перш за все пов'язано з тим, що саме банки з іноземним капіталом найчастіше є більш стійкішими до впливу негативних зовнішніх чинників, тому аналіз діяльності цих банків дасть змогу розробити певні стратегічні завдання, які допоможуть забезпечити стабільну та прибуткову діяльність як окремих банків, так і банківської системи загалом, що в подальшому підвищить конкурентоспроможність вітчизняних банків на міжнародному банківському ринку.

Рішення Правління НБУ від 10.02.2017 року № 76-рш визначило нові критерії розподілу банків на окремі групи:

— банки з державною часткою — банки, в яких держава прямо чи опосередковано во-

Рис. 1. Обсяги чистих прибутків (збитків) банківських установ з іноземним капіталом, які діють в Україні

Джерело: [4].

лодіє часткою понад 75% статутного капіталу банку;

— банки іноземних банківських груп — банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам;

— банки з приватним капіталом — банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку.

Зпочатком активних воєнних дій на Сході, економіка країни зазнала кризового станку, не винятком є банківська система України. У 2014 році банківська система зазнала збитку у розмірі 52966 млн грн., у 2015 році цей показник становив 66600 млн грн.

Український банківський сектор переживає складні часи, хоча в 2015 році спостерігалися ознаки стабілізації та незначного покращення. Позитивним моментом є те, що скорочення портфеля депозитів у гривні припинилося і почалося поступове зростання. Однак банки втратили 7 млрд грн. (мінус 3,5% порівняно з попереднім роком) на депозитах фізичних осіб (ФО) в національній валюті (порівняно з відповідними втратами у 2014 році, які склали 54,5 млрд грн. або мінус 22,7%). Жорстка економічна криза та значна девальвація гривні спричинили значні збитки українських банків у 2015 році. загальна сума збитків банківської системи становила 66,6 млрд грн. у порівнянні зі збитками в 2014 році, які склали 53 млрд грн. При

цьому кількість прибуткових банків становила 71 (із 120 функціонуючих банків станом на кінець листопада 2015 року).

У період фінансової кризи економіка й банківська система, як і в більшості країн світу, увійшли у фазу біфуркації, в середині якої можлива зміна траєкторії розвитку, відображенням якої є активні інституційні зрушення (табл. 1).

Протягом п'яти років банківська система суттєво скоротилась, але це скорочення відбувалось в основ-

ному за рахунок ліквідації банків з приватним капіталом. Якщо говорити про банки з іноземним капіталом, то їх кількість практично не змінилась. Частка іноземного капіталу є досить неоднозначною, бо спочатку відбулось її скорочення, а в 2015 році навпаки зросла з 32,5% у 2014 році до 43,3% у 2015 році. Це свідчить про відновлення довіри до вітчизняної банківської системи з боку інвесторів.

На початок 2016 року кількість діючих банків у банківській системі становила 117 банків, а на початок 2017 р. їх кількість зменшилася до 96, але тут простежується наступна тенденція — кількість банків з іноземним капіталом не змінилась і становить 40 банків, а з 100% іноземним капіталом — 17 банків.

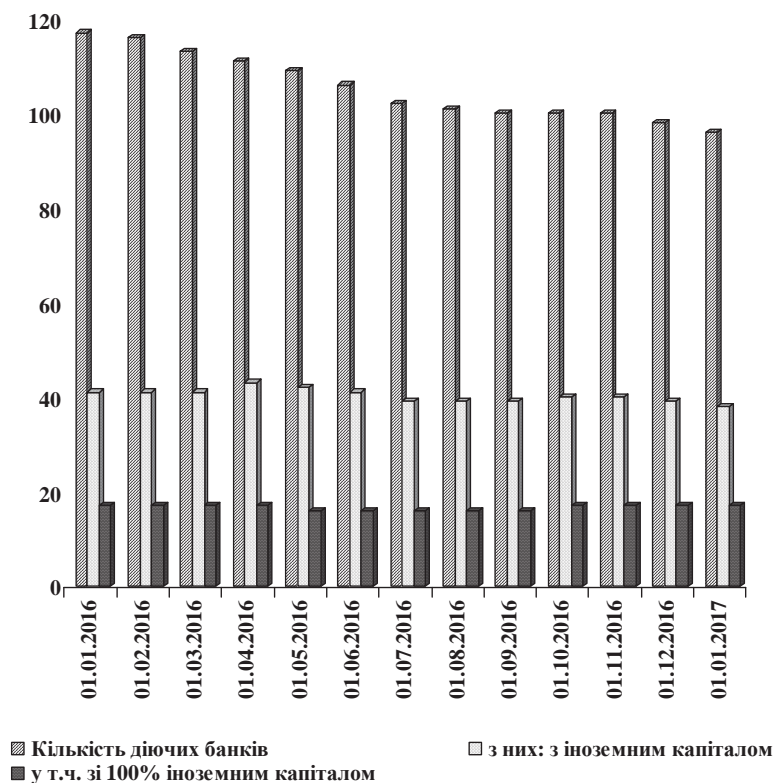
Станом на 01.01.2017 року структура власності активів вітчизняної банківської системи була представлена наступним чином (рис. 3).

Станом на 01.01.2017 року у структурі активів банківської системи 52% мають банки з державною часткою, 35% — банки з іноземним капіталом і 13% — банки з приватним капіталом. Протягом 2015 р. структура мала дещо інший вигляд. Так, на банки з державною часткою припадало 28% усіх активів банківської системи, а на банки з іноземним капіталом та приватним капіталом мали однакову частку і становили 36%. Таку ситуацію можна пояснити тим, що у 2016 році відбулась приватизація ПАТ "ПриватБанк", що у свою чергу зменшила частку власності активів банків з приватним капіталом, і збільшила частку банків з державною часткою.

Таблиця 1. Динаміка зміни банків з іноземним капіталом в період 2011–2016 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість діючих банків	176	176	180	163	117	96
Кількість банків із іноземним капіталом	53	53	49	51	41	38

Джерело: [4].

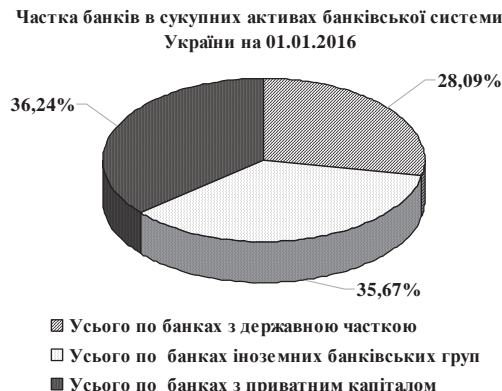
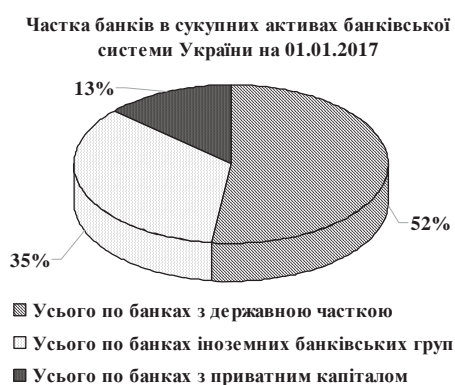

Рис. 2. Динаміка зміни банків з іноземним капіталом протягом 2016 року

Джерело: [3; 4].

У банківській системі України найбільша частка капіталу зосереджена в банках з іноземним капіталом, що становить 51% (рис. 4). Капітал банків з державною часткою становить 31%. Це спричинено суттєвим підвищення ролі державних банків, які активно зміцнюють свої ринкові позиції за підтримки держави.

Більшість банків, які на даний час функціонують у банківській системі належать до певних іноземних банківських груп. Тому необхідною умовою є дослідження банківської установи з іноземним капіталом. Для аналізу було обрано АТ "Райффайзен Банк Аваль" (табл. 2).

Рис. 3. Частка банків у сукупних активах банківської системи України станом на 01.01.2017 та 01.01.2016 рр.

Джерело: [4].

Як свідчать дані таблиці 2 в 2015 році власний капітал зменшився на 3679914 млн грн., або на 40,89% порівняно з 2013 роком, це пов'язано з тим, що банк у 2015 році отримав збиток у сумі 1833266 грн. Якщо говорити про статутний капітал, то у 2015 році порівняно з 2013 роком він зріс на 3151741 млн грн., або 104,96%. Розмір балансового капіталу банку на кінець становив 5,8 млрд грн. та протягом 2015 року збільшився за рахунок докапіталізації банку з боку РБі та ЄБРР на 3,15 млрд грн. Рівень адекватності капіталу на кінець року становив 18,91% (при встановленому НБУ нормативному значенні на рівні 10%), що свідчить про високий ступінь фінансової стійкості банку.

Проаналізуємо ділову активність банків, в яких наявні іноземний капітал, приватний капітал та банк з державною часткою. Ділова активність банку показує наскільки банк уміло використовує свій ресурсний потенціал для проведення своїх активних операцій. Ділову активність характеризують певні показники, за допомогою яких можна проаналізувати ділову активність банку в частині активів, так і в частині пасивів [1].

Як свідчать дані таблиці 3, коефіцієнт залучення в банку з іноземним капіталом знизився на 2% порівняно з попереднім періодом, це свідчить про те, що банк не вживає додаткових заходів для залучення ресурсів клієнтів, а от ситуація в інших двох банках зворотна. Ці банки навпаки вживають заходів для залучення коштів. Якщо говорити про коефіцієнти активності використання залучених коштів в активах банку, то вони є достатньо високими. У 2015 році коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи

Рис. 4. Частка банків у капіталі банківської системи України станом на 01.01.2017 рік

Джерело: [4].

збільшився на 0,1% у банку з іноземним капіталом та ж ситуація проглядається і в банках з державним капіталом, та приватним. У банку з іноземним капіталом простежується тенденція до підвищення ділової активності, тобто банк залучивши кошти, направив їх в свої кредитні операції, задля отримання додаткового доходу. Також значення коефіцієнту залучення міжбанківських кредитів у 2015 році цей знизився на 0,64 п.п. порівняно з 2014 роком, що свідчить про те, що банк намагається здійснювати свої активні операції за рахунок своїх коштів, а також за рахунок коштів, залучених від своїх клієнтів.

З таблиці 4 було видно, що банк активно проводить кредитні операції, то у звітному періоді коефіцієнт проблемних кредитів у банку зріс на 0,16%, це явище є очікуваним, адже економіка країни переживає кризовий стан, тому кількість проблемних кредитів у кредитному портфелі банку зростає, для того аби зменшити негативний вплив від такої категорії кредитів, необхідно більш детально аналізувати платоспроможність пози-

чальника, його кредитну історію, а також стан застави, яку позичальник пропонує для банку.

Банк з приватним капіталом меншу частку наявних ресурсів залучає у своїй кредитній діяльності, що у свою чергу покращує його кредитний портфель, тому коефіцієнт проблемних кредитів у звітному році знизився на 35%. Значення коефіцієнту загальної інвестиційної діяльності знизилася по всім досліджуваним банкам, це є досить очікуваним, адже інвестиційний клімат протягом декількох років погіршився, і це призводить до того, що комерційні банки як професійні учасники фондового ринку не прагнуть збільшувати свої ризики, а звертаються до більш класичних операцій своєї діяльності. Також частка інвестицій у дохідних активах знизилася у банку з іноземним капіталом та з приватним капіталом на 57% та 28%, це було зумовлене тим, що банки продавали частину цінних паперів для того аби підтримати ліквідність банків на належному рівні.

Результатом ефективної діяльності банку є величина одержаного прибутку (табл. 5, табл. 6).

Для аналізу ефективності управління банком було взято такі показники [1]:

- рентабельність загальних активів;
- рентабельність дохідних активів;
- рентабельність власного капіталу;
- продуктивність праці одного працівника банку.

Протягом аналізованого періоду кредитно-інвестиційна активність банку мала тенденцію до підвищення, про це свідчить підвищення рентабельності активів та капіталу на 0,97% та 0,47% відповідно, хоч зростання є незначним, але це позитивно впливає на ефективність управління банком, бо це означає, що темп прибутку банку зріс швидше ніж його статті балансу, тому ефективність управління банку з позиції його прибут-

Таблиця 2. Склад і структура власного капіталу "Райффайзен Банк Аваль"

Показник	2013		2014		Відхилення		2015		Відхилення до бази	
	млн грн.	%	млн грн.	%	Абсолютне млн грн.	відносне	млн грн.	%	Абсолютне, млн грн.	відносне
Усього пасивів	47 085 394	100	47 351 693	100	266 299	+0,57%	53 573 225	100	+6 487 831	+13,78%
Сумарні зобов'язання	38 085 591	81	43 497 001	92	5 411 410	+14,21%	48 253 336	90	+10 167 745	+26,70%
Власний капітал у т.ч.:	8 999 803	19	3 854 692	8	-5 145 111	-57,17%	5 319 889	10	-3 679 914	-40,89%
Статутний капітал	3 002 775	33	3 002 775	78	-	-	6 154 516	116	+3 151 741	+104,96%
Додатково сплачений капітал	3 033 375	34	3 033 375	79	-	-	3 033 110	57	-265	-0,01%
Резерви переоцінки	964 647	11	894 446	23	-70 201	-7,28%	999 552	19	+34 905	+3,62%
Резервні та інші фонди	281 388	3	318 739	8	37 351	+13,27%	318 739	6	+37 351	+13,27%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1 749 434	19	-3 305 855	-86	-5 055 289	-288,97%	-5 045 420	-95	-6 794 854	-388,40%

Джерело: розраховано за даними Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Таблиця 3. Ділова активність банків у частині пасивів

Показник	ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»			ПАТ «Ощадбанк»			ПАТ «Таскомбанк»		
	2014	2015	Відхилення, %	2014	2015	Відхилення, %	2014	2015	Відхилення, %
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,92	0,90	-0,02	0,85	0,95	0,13	7,58	10,02	0,32
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	0,11	0,04	-0,62	0,18	0,09	-0,50	0,44	-	-
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	0,24	0,25	0,01	0,28	0,31	0,12	5,14	4,55	-0,12
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	1,30	1,42	0,10	0,98	1,17	0,19	1,06	1,14	0,07
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	0,65	0,66	0,01	0,67	0,43	-0,35	0,81	0,79	-0,03
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	0,41	0,42	0,03	0,49	0,76	0,53	0,84	0,57	-0,31

Джерело: розраховано за даними [5; 6; 7].

Таблиця 4. Ділова активність банків у частині активів

Показник	Райффайзен Банк Аваль			Ощадбанк			Таскомбанк		
	2014	2015	Відхилення, %	2014	2015	Відхилення, %	2014	2015	Відхилення, %
Коефіцієнт рівня дохідних активів	0,74	0,66	-0,11	0,87	0,82	-0,06	7,12	8,78	0,23
Коефіцієнт кредитної активності	0,63	0,62	-0,02	0,56	0,41	-0,27	6,15	7,92	0,29
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності	0,11	0,04	-0,62	0,30	0,41	0,34	0,97	0,85	-0,12
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	0,15	0,07	-0,57	0,35	0,50	0,42	0,14	0,10	-0,28
Коефіцієнт проблемних кредитів	0,89	1,03	0,16	1,08	1,19	0,09	0,27	0,18	-0,35

Джерело: розраховано за даними [5; 6; 7].

ковості зростає. На відміну від банку з іноземним капіталом, ефективність управління банків з державною часткою та приватним капіталом дещо гірша. Так, в обох банках рентабельність активів та капіталу знизилась, а це означає, що банки не досить ефективно здійснюють своє управління банком з точки зору його прибутковості.

Протягом кризових років просліджується погіршення ситуації в банківській системі, бо у країні проходять воєнні дії, то це має відобра-

ження на економічній ситуації в країні. Як свідчать дані таблиці 6, найбільш кризовий період пройшов і банківська система зазнає менших збитків, це є позитивним моментом, адже це свідчить про пожвавлення банківського ринку.

ВИСНОВКИ

Діяльність банків з іноземним капіталом є досить позитивним моментом, адже це є одним із джерел надходження іноземних інвестицій на

Таблиця 5. Оцінка ефективності управління банком у докризовий період

Показник	Райффайзен Банк Аваль			Ощадбанк			Таскомбанк		
	2011	2013	Відхилення, %	2011	2013	Відхилення, %	2011	2013	Відхилення, %
Чистий прибуток, тис. грн.	595878	1017280	0,71	1092019	710102	-0,35	35110	29140	-0,17
Загальні активи, тис. грн.	54255897	47085394	-0,13	73856453	102007116	0,38	2399684	2687636	0,12
Дохідні активи, тис. грн.	42727903	35251570	-0,17	59117299	85749273	0,45	1134101	2299049	1,03
Капітал, тис. грн.	7773897	8999803	0,16	17357547	19187835	0,11	216095	336372	0,56
Рентабельність активів, %	0,01	0,02	0,97	0,01	0,01	-0,53	0,01	0,01	-0,26
Рентабельність дохідних активів, %	0,01	0,03	1,07	0,02	0,01	-0,55	0,03	0,01	-0,59
Рентабельність капіталу, %	0,08	0,11	0,47	0,06	0,04	-0,41	0,16	0,09	-0,47

Джерело: розраховано за даними [5; 6; 7].

Таблиця 6. Оцінка ефективності управління банком в кризовий період

Показник	Райффайзен Банк Аваль			Ощадбанк			Таскомбанк		
	2015	2016	Відхилення, %	2015	2016	Відхилення, %	2015	2016	Відхилення, %
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-1 833 266	3820644	-3,08	-12273078	468169	-1,04	987	5764	4,84
Загальні активи, тис. грн.	53 573 225	55999735	0,05	159133011	210099278	0,32	3813671	8128414	1,13
Дохідні активи, тис. грн.	35251570	28006310	-0,21	130195959	143844568	0,10	3037001	6501092	1,14
Капітал, тис. грн.	8999803	10072078	0,12	7340404	14932548	1,03	346082	651845	0,88
Рентабельність активів, %	-0,05	0,07	-2,31	-0,08	0,002	-1,03	0,00	0,001	1,74
Рентабельність дохідних активів, %	-0,05	0,14	-3,62	-0,09	0,003	-1,03	1,26	0,001	-1,00
Рентабельність капіталу, %	-0,20	0,38	-2,86	-1,67	0,031	-1,02	8,78	0,009	-1,00

Джерело: розраховано за даними [5, 6, 7].

ринку. Для успішної діяльності банків на банківському ринку в Україні необхідно в першу чергу розробка нормативної бази для діяльності банків зі сторони регулятора, але з іншої сторони має бути наявна деяка лібералізація як на розвинених ринку. Цей механізм дасть змогу підвищити інвестиційний клімат в країні, що у свою чергу пожвавить ріст економіки. Але тут виникає і негативний аспект великої кількості банків з іноземним капіталом. Якщо в країні відбулась криза, економіка не розвивається, є ризик відтіку капіталу, що у свою чергу може призвести до погіршення ситуації. Що і відбулось в економіці України під час здійснення воєнних операцій на сході. Тому для того, аби розвиток банківської системи продовжувала розвиватись, необхідно в першу чергу досліджувати діяльність банків, адже ми розумієм, що клієнти більш довіряють надійним та провіреним банкам, тому акцент робиться саме на банках з іноземним капіталом, дослідження ефективності діяльності банку з іноземним капіталом тільки підтверджує це. Саме в ринкових умовах, в умовах конкуренції ефективність управління і репутація банку є чи не найголовнішими аспектами успіху.

Література:

1. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А.М. Герасимович, І.М. Парасій-Вергуненко, В.М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2010. — 599 с.

2. Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання: монографія / Р.В. Корнилюк, І.Б. Івасів, О.М. Діба. — К.: КНЕУ, 2012. — 234 с.

3. Довідник банківських установ України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/bankdict/banks>

4. Основні показники діяльності банків України на 01.01.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (банківська система).

5. Офіційний сайт банку "Райффайзен Банк Аваль" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.aval.ua/>

6. Офіційний сайт банку "Ощадбанк" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua/>

7. Офіційний сайт банку "Таскомбанк" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tascombank.com.ua/>

References:

1. Herasymovych, A.M. Parasij-Verhunencko, I.M. and Kochetkov, V.M. (2010), Analiz bankivs'koi diial'nosti [Analysis of bank activity], KNEU, Kyiv, Ukraine.

2. Kornyluk, R.V. Ivasiv, I.B. and Dyba, O.M. (2012), Inozemni banky v Ukraini: vplyv ta rehu-liuvannia [Foreign banks in Ukraine: the impact and regulation], KNEU, Kyiv, Ukraine.

3. National Bank of Ukraine (2017), "Reference of banking institutions Ukraine", available at: <https://bank.gov.ua/control/bankdict/banks> (Accessed 04 April 2017).

4. National Bank of Ukraine (2017), "Key indicators of bank activity in Ukraine 01.01.2017", available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (Accessed 04 April 2017).

5. Raiffeisen Bank Aval (2017), available at: <https://www.aval.ua/> (Accessed 04 April 2017).

6. Oschadbank (2017), available at: <http://www.oschadbank.ua/ua/> (Accessed 04 April 2017).

7. Tascombank (2017), available at: <http://www.tascombank.com.ua/> (Accessed 04 April 2017).

Стаття надійшла до редакції 12.04.2017 р.